

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна
Університет кардинала Стефана Вишинського у Варшаві, Польща
Телавський державний університет ім. Якова Гогобашвілі, Грузія
Барановицький державний університет, Республіка Білорусь
Університет імені Сулеймана Деміреля в Іспарті, Туреччина

IV Міжнародна заочна науково-практична конференція

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

*(присвячена 100-річчю від дня народження
академіка Петра Григоровича Богача)*

Збірник статей

Ніжин
12 квітня 2018 року

Біомедицина та фармакологія	102
22. Марченкова А.І, Дема Л.П., Пономаренко С.М. Неврологічні захворювання та їх реабілітація	103
Екологічні проблеми навколишнього середовища і раціональне природокористування	106
23. Panasiuk D. Inventory of mercury emission to air, water and soil in Poland for year 2015.....	107
24. Radomska M.M., Zhurbas K.V. The mitigation of habitats fragmentation for the project of the M-03 highway reconstruction	111
25. Дідик Л.В., Лобань Л.О. Поширення регіонально рідкісних видів під охороною Бернської конвенції у лісостеповій частині Чернігівської області.....	115
26. Онищук І.П., Коцюба І.Ю. Структура угруповань дощових черв'яків (<i>Oligochaeta, Lumbricidae</i>), як показник антропогенного впливу на трансформацію ґрунтів	118
27. Смоляр Н.О. «Балка Гараганка» – осередок збереження природної біорізноманітності Диканщини (Полтавська область).....	123
Історія біології	126
28. Коваленко С.Г., Бондаренко О.Ю., Васильєва Т.В., Немерцалов В.В. Студентські колекції Гербарію Одеського університету (MSUD). 3. Збори В.Г. Ерделі	127
29. Тасенкевич Л., Хміль Т., Романів М., Скрипець Х. Експозиція гербарію як форма наукової роботи.....	131
Відомості про авторів	135

Смоляр Н.О.

«Балка Гараганка» – осередок збереження природної біорізноманітності Диканщини (Полтавська область)

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Україна

У розрізі локальної природно-заповідної мережі Диканського району Полтавської області охарактеризовано біорізноманітність балкової системи із добре збереженою рослинністю лучних степів і оселищами рідкісних видів рослин і тварин. Обґрунтовано доцільність збереження балки Гараганки у статусі ландшафтного заказника місцевого значення на площі понад 120 га.

Ключові слова: біорізноманітність, рідкісні види, локальна природно-заповідна мережа, ландшафтний заказник, Балка Гараганка.

The biodiversity of the beam system with well-preserved vegetation of meadow steppes and settlements of rare species of plants and animals is described in the context of the local nature reserve network of the Dykansky district of the Poltava region. The expediency of preserving the Garaganka beam in the status of a landscape reserve of local importance on the area of more than 120 hectares has been substantiated.

Основною ланкою забезпечення збереження біорізноманітності на всіх його рівнях та в контексті регіонів виступають локальні природно-заповідні мережі, які водночас є каркасом і структурними елементами регіональних природно-заповідних мереж і в цілому природно-заповідного фонду України.

Сучасна локальна природно-заповідна мережа Диканського району Полтавської області має свої особливості в структурі регіональної, що обумовлено незначною площею району (0,7 тис. км²) й специфікою її природно-заповідних об'єктів. Вона репрезентована п'ятьма об'єктами: одним регіональним ландшафтним парком «Диканський», одним заповідним урочищем «Яворівщина», трьома пам'ятками природи («Пустовітка», «Лісосмуга Л.О. Ізмаїльського», «Урочище «Парасоцьке»). Більшість об'єктів мають місцевий статус, останній – загальнодержавний. Вони визначають показник заповідності в районі 17,92 (при обласному 4,95).

Ураховуючи наукову цінність добре збережених, із багатим і раритетним біорізноманінням, місцевостей у Диканському районі із соціологічно значущим осердям – регіональним ландшафтним парком «Диканський» – нами обґрунтовується доцільність створення національного природного парку «Диканський». Із цією метою здійснюється пошук та комплексне вивчення природних і рекреаційних ресурсів району. Соціологічно цінними осередками збереження лучно-степової рослинності, яка є зональною для лісостепового регіону,

виявилися балкові системи, одна з яких охороняється як ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Пустовітка». Її продовженням є балка з місцевою назвою «Гараганка» – осередок збереженої природної біорізноманітності й проєктований природно-заповідний об'єкт.

Балкова система знаходиться зліва від автошляху «Диканька-Шишаки» на відстані близько 18 км в південно-західному напрямі від селища Диканька та села Балясне (поблизу населеного пункту) в межах Балясенської сільської ради і межує із землями Андріївської сільської ради Диканського району Полтавської області. Місцевість у ландшафтному відношенні репрезентує балкову систему на вододілі, де формуються різноманітні природні комплекси. Одним із основних ландшафтних елементів широкої балки льодовикового походження є середньої крутизни східний схил із численними виступами і поворотами шириною в середньому 100-150 м, висотою – більше 20 м, протяжністю – близько 2 км, загальним напрямом із південного заходу на північний схід. По тальвегу балки протікає невелика безіменна заболочена річка (на планах території позначається як струмок), води якої за 8 км вливаються з правого берега до р. Псел. У минулому цією балкою протікала мала річечка Гараганка, зачачена орієнтовно в 1985 році.

У геоботанічному відношенні переважають угруповання лучних степів північного варіанту із домінуванням *Festuca valesiaca* Gaudin, *Poa angustifolia* L., *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub, *Koeleria cristata* (L.) Pers., *Elytrigia intermedia* (Host) Nevski, *Stipa capillata* L., які приурочені до схилів ухилом 30-45°. Флористичне ядро степових ценозів формують типові ксерофітні та мезоксерофітні види лучно-степового різнотрав'я: *Medicago romanica* Prodán, *Vicia cracca* L., *V. villosa* Roth, *Securigera varia* (L.) Lassen, *Lathyrus tuberosus* L., *Melilotus officinalis* (L.) Pall., *Salvia nemorosa* L., *S. pratensis* L., *S. nutans* L., *Thymus marschallianus* Willd., *Nonea pula* DC, *Verbascum phoeniceum* L., *Falcaria vulgaris* Bernh., *Gypsophylla paniculata* L., *Agrimonia eupatoria* L., *Campanula sibirica* L., *Plantago media* L., *P. lanceolata* L., *Euphorbia sequierana* Neck., *E. stepposa* Zoz et Prokh., *Artemisia austriaca* Jacq., *Scabiosa ochroleuca* L., *Polygala vulgaris* L., *P. podolica* DC, *Jurinea arachnoidea* Bunge, *Phlomis tuberosa* L., *P. pungens* Willd., *Knautia arvensis* (L.) Coult., *Achillea submellifolium* Klokov. & Krytzka та ін. Із злаків куртини утворюють *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Hierochloë repens* (Host) P. Beauv., із різнотрав'я – *Galium ruthenicum* Willd., *Trifolium alpestre* L., *Fragaria viridis* Duchesne. Угруповання також утворюють *Chamaecytisus ruthenicus* (Fisch. ex Wolf) Klásková, *C. austriaca* (L.) Link, *Trifolium montanum* L.

Степові схили балки – місцезнаходження рідкісних рослин – як включених до Червоної книги України (*Crocus reticulatus* Steven ex Adams, *Bulbocodium versicolor* (Ker Gawl.) Spreng., *Adonis vernalis* L., *Pulsatilla pratensis* (L) Mill., *Stipa capillata*), так і до регіонального списку (*Muscari neglectum* Guss.ex Ten.), які утворюють чисельні популяції. Це характеризує дану місцевість як осередок збереження генофонду цих рідкісних рослин. На Андріївській стороні балкової системи в лісовому насадженні навесні трав'янистий покрив утворюють ранньовесняні

Екологічні проблеми навколишнього середовища і раціональне природокористування

ефемероїди з переважанням *Ficaria verna* Huds., *Corydalis solida* (L.) Clairv. та регіонально рідкісного виду *Scilla siberica* Haw.

По профілю балки степові угруповання змінюються через нешироку смугу лучної рослинності фітоценозами лучно-болотної, болотної і водної рослинності, які формуються в умовах зволоженого гідрорежиму по тальвегу балки.

Тваринний світ місцевості є типовим для балкових систем. Із птахів на території об'єкта зустрічаються *Melanicorypha calandra* L., *Perdix perdix* L. (включений до регіонального списку), *Coturnix coturnix* L., *Crex crex* L. (включений до Європейського Червоного списку). Із плазунів звичайними є *Lacerta agilis* L., *L. viridis* Laur. Із ссавців зустрічаються у балці *Lepus europaeus* Pall., *Vulpes vulpes* L., *Nyctereutes procyonoides* Gray, *Capreolus capreolus* L. та ін., рідкісні *Alces alces* L. (включений до Червоної книги України) і *Spalax microphthalmus* (включений до Європейського Червоного списку). Заходить і перебуває в прибережно-водних стаціях *Sus scrofa* L. Періодично в умовах балкової системи поселяється *Marmota bobak* Müll. Орнітофауна включає види лучно-степового, водно-болотного та синантропного фауністичних комплексів. У чагарниках мешкає *Perdix perdix* L. (вид, включений до регіонального списку). На плесах у сезон та під час міграцій перебувають птахи біляводного фауністичного комплексу (*Anas platyrhynchos* L., *Fulica atra* L., *Gallinula chloropus* L. та деякі інші). Часто на годівлях перебуває *Ciconia ciconia* L., епізодично відмічаються *Grus grus* L., гніздують качині. Багатим є світ комах балки, який потребує детального вивчення. Під час дослідження встановлено наявність і рідкісних видів – *Iphiclidus podalinus* L., включеного до Червоної книги України, та *Manthis religiosa* L., який охороняється в Полтавській області.

У межах даної території проводилося помірне випасання, хоча утримання худоби на прив'язі призводить до збоїв рослинності і викликає забур'яненість місцевості. Особливо небезпечними є ранньовесняні пали сухої рослинності на схилах у період квітання рідкісних степових рослин. У зв'язку із цим гинуть рідкісні рослини і чисельність їх зменшується на тих ділянках, де постійно відбуваються пірогенні явища. Змиви талими і дощовими водами гумусу та органіки із поля призводять до органічного забруднення ґрунтів ландшафтних ділянок балки і обумовлюють високі показники синантропізації флори.

Ураховуючи наукову та екологічну цінність даної балкової системи як осередку, насамперед, степової біорізноманітності, в складі якої й рідкісні види флори й фауни, доцільно забезпечити її охорону у статусі ландшафтного заказника місцевого значення загальною площею понад 120 га. Створення природно-заповідного об'єкта дозволить забезпечити охороною цінні біотопи як оселища типової та раритетної біорізноманітності, підвищити показник заповідності у Диканському районі, сприятиме розбудові регіональної екомережі Полтавщини.